

Кажуць, што сюжэт „*Мёртвых душаў*“ Гогаль адшукаў у Беларусі і вынес яго на сьвет цэлы. Ад таго часу і *жывыя беларускія душы* ў пошуку свайго месца пад сонцам церпяць пакуты. Таму *душа беларуса* часам пачынае дваіцца, што ўжо ў нашым стагодзьдзі заўважыў Максім Гарэцкі і напісаў „*Дзьве душы*“.

Сказаць з *адкрытай душой*, што на *душы* маеш і па чым яна, гэтая самая *душа*, баліць — няпроста. Пагатоў, што ў адрозьненне ад суседзяў *душа беларуса* — закрытая. *Залезьці ў душу* хацелі б многія, ды доступ туды — толькі для нямногіх абраных. Таму, хто прыйшоўся *да душы*, даруюцца хібы, пралікі, а часам нават і здрада. І ўсё ж XX стагодзьдзе спарадзіла ў дачыненнях паміж людзьмі столькі *бяздушнасьці*, колькі наўрад ці было раней. На тых, хто верыў або *меў душу*, знайшліся *душагубы* ў выглядзе чэкістаў і іхных наступнікаў.

Праз усё існаваньне савецкай улады зьнішчаліся *душы бязьвінных*. У той самы час справаздачы пра посьпехі сацыялістычнай гаспадаркі крычалі пра эканамічныя дасягненьні ў разьліку на *душу насельніцтва*. Але паколькі *душы* — паводле савецкіх уяўленьняў — не было, то ёй нічога і не належала.

Дыван

Антаніна Хатэнка

Ад самае восені пасья дакопак кабеты хадзілі адна да адной у хаты й заўзята перамалёўвалі на вялізныя палотны паперы мудрагелістыя ўзоры. Гэтак задумваліся *дываны*.

Дываны расквечвалі жыцьцё ад народзінаў да праводзінаў. *Дываны* ў ромбікі, квадрацікі, вянкi, вясёлкі й птушкі — маляўнічыя сьведкі гісторыі, праява нацыянальнага сьветагляду.

Пэрсydзкае слова *дыван* прыжылося ў нас, прынаравілася й пачувалася ня меней пашанотна, чым у Турцыі, дзе *дыванам* звалася раней рада саноўнікаў пры султанах. Ня горай, чым увогуле ўва ўсходнім сьвеце, дзе *дываны* — і зборнікі лірычных вершаў, і ўрадавыя ўстановы.

Але пасья... Пасья ў гасподах зьявіліся замест канапаў „дзіваны“, бо гэтак зрабілася модна называць лежбішчы для мужчыны з газэтай. Пасья рынуўся народ натоўпам ў сьпісы й чэргi, каб здабыць *дыван* — „кавёр“ — на сьцены й на дол, бо тое ж было знакам заможнасьці! „Жыву ня горш за суседа!“

А старое ласкавае слова *дыван* не пазнавала самога сябе, забывалася, што насамрэч яно азначае. Тканьня прабабулямі *дываны*, што зьберагалі магію ўлады ў шыфрах-узорах, перасяліліся на гарышчы, у цёмныя прыпечкі, нямыя каморы.

Цяпер у краіне раскашавалі „каўры“ і „дзіван“. Бабуля мая, калі ўрачыста ўнесьлі ў пакой канапу, абвясціўшы яе „дзіванам“, заўпарцілася аддаваць дарагое слова, стала кпліва прыгаворваць: „ой, то ўжо выгода — на Ёвана сяду, на Сідара ўглядацца буду“. „Сідарам“ яна празвала скрынку-тэлевізар, у Івана перахрысьціла „дзіван“.

Згадваю ейнае абурэньне й высновы. Праўду казалі. На йванах пакорліва сядзім, на падманьных сідараў углядаемся.